

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять

з дисципліни: «Аналіз господарської діяльності»

для студентів галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальності 051 «Економіка »

та галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності

076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність »

Харків, ХНАДУ 2019

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

До видавництва й у світ дозволяю
Проректор

Д.М. Клець

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять

з дисципліни: «Аналіз господарської діяльності»

для студентів галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальності 051 «Економіка»

та галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності

076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Всі цитати, цифровий, фактичний
матеріал і бібліографічні відомості
перевірені, написання сторінок
відповідає стандартам

Затверджено
методичною радою
університету
протокол №__ від ____

Укладачі:

Онісіфорова В.Ю.
Шершенюк О.М.
Кирчата І.М.
Токар І.І.

Відповідальний за випуск:

Дмитрієв І.А.

Харків, ХНАДУ 2019

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять

з дисципліни: «Аналіз господарської діяльності»

для студентів галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальності 051 «Економіка »

та галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності

076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність »

Затверджено методичною
радою університету
протокол № ____ від _____

Харків, ХНАДУ 2019

Укладачі: доц. Онісіфорова В.Ю.
доц. Шершенюк О.М.
доц. Кирчата І.М.
ас. Токар І.І.

Кафедра економіки і підприємництва

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Аналіз господарської діяльності» належить до циклу вибіркових дисциплін підготовки фахівців галузей знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка » та 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Предметом навчальної дисципліни є виробнича й фінансово-господарська діяльність підприємств.

Мета вивчення дисципліни - освоєння знань з системного оцінювання діяльності підприємств, виявлення внутрішніх резервів і раціональне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Завдання вивчення дисципліни:

- освоєння навичок творчого мислення й практичної оцінки економічних процесів на основі вивчення й обробки конкретної економічної інформації;

- навчитися розуміти сутність економічних явищ і процесів, їх взаємозв'язку й взаємозалежності, придбання навичок їх деталізації, систематизації й моделювання;

- навчитися визначати вплив факторів, оцінювати досягнуті результати, виявляти резерви підвищення ефективності функціонування підприємства;

- формування вмінь і навичок застосування методів і інструментарію економічного аналізу на підприємствах.

ВИЗНАЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ВАРІАНТУ ВИХІДНИХ ДАНИХ

Індивідуальний варіант вихідних даних визначається шляхом корегування даних базового варіанту (*окрім показників з відміткою^{о*}*) відповідно до двох останніх цифр номеру залікової книжки наступним чином:

- визначається корегуючий коефіцієнт:

$$K_k = 1 + \frac{ij}{100},$$

де i – передостання цифра номеру залікової книжки;

j – остання цифра номеру залікової книжки студента.

- визначається індивідуальний варіант значення показника:

$$P_{\text{інд}} = P_{\text{баз}} \cdot K_k,$$

де $P_{\text{баз}}$ – базове значення відповідного показника.

Практичне заняття №1

СПОСОБИ ПРИВЕДЕННЯ ПОКАЗНИКІВ У ПОРІВНЯЛЬНИЙ ВИД. СПОСІБ ПОРІВНЯННЯ

Мета роботи - засвоєння способів приведення показників у порівняльний і порівнянний вид.

Завдання

У табл.1.1 наведена інформація щодо обсягів виробництва й вартості різних видів продукції в плановому (базисному) і звітному періодах.

Таблиця 1.1 - Вплив вартісного фактору на обсяг виробництва продукції

Вид продукції	План базисного періоду			Факт звітного періоду			Фактичний обсяг за плановими цінами			Фактичний приріст	Дійсний приріст	
	обсяг, од.	ціна, тис. грн.	сума доходу, тис. грн.	обсяг, од.	ціна, тис. грн.	сума доходу, тис. грн.	обсяг, од.	ціна, тис. грн.	сума доходу, тис. грн.		без зміни ціни	зі зміною ціни
А	17000	20,15		15000	22							
Б	7800	39		7700	38,5							
В	31000	27,8		33000	29,7							
Г	53800	53,6		55000	54,9							
Всього	-	-		-	-		-	-				

Необхідно розглянути можливості нейтралізації окремих факторів на конкретних прикладах:

- розрахувати плановий і фактичний обсяг виробництва валової продукції й товарообігу;
- визначити фактичний обсяг за цінами планового періоду виробництва продукції й товарообігу;
- визначити фактичний і дійсний приріст обсягу виробництва продукції (без умови зміни ціни у звітному періоді, з урахуванням зміни ціни у звітних періодах) і товарообігу;

- визначити як зміниться індекс вартості продукції, якщо ціна збільшиться на 7%, а обсяг виробництва знизиться на 2%.

На підставі отриманих результатів зробити висновки.

Методичні рекомендації до виконання

Для виконання розрахунків, передбачених у завданні необхідно використовувати наступні розрахункові формули:

1) Фактичний приріст вартості продукції (*індекс вартості продукції або товарообігу*) являє собою відношення вартості продукції поточного (звітного) періоду до вартості продукції в базисному періоді й визначається по формулі:

$$I_{pq} = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_0}, \quad (1.1)$$

де p_0, p_1 – ціна продукції в базисному й звітному періодах, грн.;

q_0, q_1 – обсяг виробництва в базисному й звітному періодах, од.

Даний показник характеризує у скільки разів зросла (зменшилася) вартість продукції (товарообігу) звітного періоду в порівнянні з базисним або скільки відсотків становить ріст (зниження) вартості продукції.

2) Дійсний приріст без зміни ціни продукції (товарообігу) – *індекс фізичного обсягу продукції* - розраховується як відношення вартості фактичного обсягу валової продукції за плановими цінами до вартості планового обсягу валової продукції:

$$I_q = \frac{\sum p_0 q_1}{\sum p_0 q_0}, p - const \quad (1.2)$$

де $p_0 q_1$ – вартість виробництва товарів поточного періоду в цінах базисного періоду, грн.;

$p_0 q_0$ - фактична вартість товарів у базисному періоді, грн.

Для забезпечення порівнянності валової продукції її фізичний обсяг у звітному й базовому періодах необхідно розраховувати в цінах базового періоду, тобто показники необхідно виразити в однакових порівняльних цінах.

Дана процедура необхідна для того, щоб привести в порівнянний вид вартість обсягів виробництва звітного й базового періодів.

Показник показує у скільки разів зросла (зменшилася) вартість продукції (товарообігу) через ріст (зниження) обсягів виробництва, або скільки відсотків становить ріст (зниження) вартості продукції в результаті зміни фізичного обсягу її виробництва.

3) Дійсний приріст зі зміною ціни продукції (товарообігу) – *індекс цін* – показує в скільки разів зросла (зменшилася) вартість продукції через зміну цін, або скільки відсотків становить ріст (зниження) вартості продукції в результаті зміни цін:

$$I_p = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1}, \quad (1.3)$$

де $p_1 q_1$ – фактична вартість продукції поточного періоду, грн.;

$p_0 q_0$ – умовна вартість тих же товарів у цінах базисного (планового) періоду.

Як відомо, вартість продукції це добуток кількості товару на його ціну.

Точно такий же зв'язок існує між індексами вартості, фізичного обсягу й цін, тобто:

$$I_{pq} = I_p \cdot I_q. \quad (1.4)$$

Питання для розгляду:

1. Яка роль аналізу в управлінні підприємством і підвищенні ефективності його діяльності?

2. Чи зростає роль економічного аналізу діяльності підприємств на сучасному етапі, з чим це пов'язано?

3. Який вид аналізу має більше значення: ретроспективний або перспективний? Оперативний або підсумковий?

4. У чому сутність прийому порівняння? Які типи порівнянь застосовують в аналізі і яка їх ціль? Назвіть основні способи приведення показників у порівнянний вид.

5. Яка роль табличного й графічного подання аналітичної інформації?

Практичне заняття №2
**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ АБСОЛЮТНИХ
РІЗНИЦЬ І ЛАНЦЮГОВИХ ПІДСТАНОВОК**

Мета роботи - придбання практичних навичок у використанні методу абсолютних різниць і ланцюгової підстановки.

Завдання

Використовуючи метод ланцюгових підстановок необхідно визначити вплив на зміну обсягу випуску товарної продукції таких факторів:

- зміна кількості устаткування;
- зміна часу роботи устаткування;
- зміна випуску продукції на 1 станко-годину.

Вихідні дані й варіанти для виконання роботи наведені в табл. 2.1. Зробити висновки.

Таблиця 2.1 – Дані для факторного аналізу зміни обсягу випуску товарної продукції

№	Показник	Ум. позн.	Базисний період	Звітний період	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
1	Кількість верстатів, од.	N	30	40		
2	Час, відпрацьований одним верстатом, годин	T	200*	180*		
3	Відпрацьовано станко-годин, усього	$N*T$				
4	Випуск продукції за 1 станко-годину, грн.	q	80	90		
5	Обсяг товарної продукції, грн.	Q				

Обсяг випуску товарної продукції розраховується як добуток кількості верстатів (N), кількості часу відпрацьованого одним верстатом (T) і кількістю продукції випуску за 1 станко-годину (q), тобто представляється наступною трифакторною моделлю:

$$Q = N \cdot T \cdot q, \quad (2.1)$$

Результати розрахунку впливу факторів на результативний показник слід представити в таблиці наступного виду (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Розрахунок впливу факторів за допомогою методу ланцюгових підстановок

№ підстановки	Кількість верстатів, од.	Час відпрацьований одним верстатом, годин	Випуск продукції за 1 станко-годину, грн.	Обсяг товарної продукції, грн.	Вплив фактору
0					
1					
2					
3					

Методичні рекомендації до виконання

1) Використання методу ланцюгових підстановок

Даний спосіб полягає у визначенні впливу окремих факторів на зміну величини результативного показника за допомогою поступової зміни базисної величини кожного факторного показника у факторній моделі на фактичну величину у звітному періоді. Порівняння величини результативного показника *до й після* заміни рівня того або іншого показника нейтралізує вплив всіх інших факторів, крім одного, і уможлиблює визначення впливу останнього на приріст результативного показника.

Для ілюстрації алгоритму ланцюгових підстановок як методу виявлення впливу факторів на результативний показник розглянемо показник Y , що описується формулою $Y = X_1 X_2 X_3$, причому базисний (Y^0) і звітний (Y^1) рівень цього показника становлять:

$$Y^0 = X_1^0 X_2^0 X_3^0, \quad (2.2)$$

$$Y^1 = X_1^1 X_2^1 X_3^1. \quad (2.3)$$

Далі послідовно змінюються базисні параметри, які входять у формулу, на звітні й розраховуються умовні результативні показники:

$$1 \text{ умовний показник: } Y_{ym1} = X^1_1 X^0_2 X^0_3$$

$$2 \text{ умовний показник: } Y_{ym2} = X^1_1 X^1_2 X^0_3$$

$$3 \text{ умовний показник: } Y_{ym3} = X^1_1 X^1_2 X^1_3$$

Тому, вплив факторів на відхилення значення показника Y^1 від значення показника Y^0 визначаються в такий спосіб:

$$\text{Вплив фактору } X_1 \text{ на зміну } Y: \Delta Y_{X1} = X^1_1 X^0_2 X^0_3 - X^0_1 X^0_2 X^0_3$$

$$\text{Вплив фактору } X_2 \text{ на зміну } Y: \Delta Y_{X2} = X^1_1 X^1_2 X^0_3 - X^1_1 X^0_2 X^0_3$$

$$\text{Вплив фактору } X_3 \text{ на зміну } Y: \Delta Y_{X3} = X^1_1 X^1_2 X^1_3 - X^1_1 X^1_2 X^0_3$$

$$\Delta Y = \Delta Y_{X1} + \Delta Y_{X2} + \Delta Y_{X3} \text{ або } \Delta Y = Y^1 - Y^0 \quad (2.4)$$

Дані підстановки наочно представлені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - **Схема виявлення величини впливу фактору на результативний показник методом ланцюгових підстановок**

№ підстановки	Параметри				
	X_1	X_2	X_3	Результативний показник	Вплив фактору
0	X^0_1	X^0_2	X^0_3	Y^0	-
1	X^1_1	X^0_2	X^0_3	Y_{ym1}	$\Delta Y_{X1} = Y_{ym1} - Y^0$
2	X^1_1	X^1_2	X^0_3	Y_{ym2}	$\Delta Y_{X2} = Y_{ym2} - Y_{ym1}$
3	X^1_1	X^1_2	X^1_3	Y^1	$\Delta Y_{X3} = Y^1 - Y_{ym2}$

2) Використання методу абсолютної різниці

Даний метод є спрощеним варіантом методу ланцюгових підстановок. Він використовується для розрахунку впливу факторів на приріст результативного показника в тих моделях, де результативний показник представлений у вигляді добутку факторів $Y = X_1 X_2$. Хоча можливість використання способу абсолютних різниць обмежена, але завдяки своїй зручності він широко використовується. Особливо ефективно його застосування в тих випадках, коли відомо вже абсолютне відхилення досліджуваних факторів.

При використанні абсолютних різниць вплив факторів визначається множенням абсолютного відхилення досліджуваного

фактору на базисне значення факторів, розташованих праворуч від нього у факторній молі, і на фактичну величину факторів, розташованих ліворуч від нього.

Тобто алгоритм буде мати такий вигляд:

$$\begin{aligned}\Delta Y_{X1} &= X^1_1 X^0_2 X^0_3 - X^0_1 X^0_2 X^0_3 = (X^1_1 - X^0_1) X^0_2 X^0_3 \\ \Delta Y_{X2} &= X^1_1 X^1_2 X^0_3 - X^1_1 X^0_2 X^0_3 = X^1_1 (X^1_2 - X^0_2) X^0_3 \\ \Delta Y_{X3} &= X^1_1 X^1_2 X^1_3 - X^1_1 X^1_2 X^0_3 = X^1_1 X^1_2 (X^1_3 - X^0_3)\end{aligned}\tag{2.5}$$

Використовуючи дану методику розрахунку й дані отримані в першій частині роботи, проведіть розрахунок впливу факторів у трифакторній моделі випуску продукції, використовуючи метод абсолютних різниць.

Питання для розгляду:

1. Сутність, види й завдання факторного аналізу.
2. У чому складаються розходження між детермінованим і стохастичним факторним аналізом?
3. У чому сутність класифікації й систематизації факторів в економічному аналізі?
4. Для чого використовується балансовий метод в аналізі господарської діяльності?
5. Для чого й у яких випадках використовуються прийоми кореляційного аналізу? Які його завдання?

Література [1, 3, 9, 10, 11].

Практичне заняття №3 АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Мета роботи - придбання практичних навичок в області оцінювання виконання плану й динаміки виробництва й реалізації продукції; визначення впливу факторів на зміну величини цих показників; виявлення резервів збільшення випуску й реалізації продукції; розробка рекомендацій з освоєння виявлених резервів.

Завдання

Аналіз динаміки й виконання плану виробництва й реалізації продукції

Використовуючи дані, наведені в табл. 3.1 необхідно вивчити динаміку випуску й реалізації продукції, розрахувавши базисні й ланцюгові темпи росту, темп приросту, середньорічний темп приросту виробництва й реалізації продукції.

Таблиця 3.1 - Динаміка виробництва й реалізації продукції в порівнянних цінах

Рік	Обсяг виробництва продукції тис. грн.	Темп росту, %		Темп приросту	Обсяг реалізації продукції, тис. грн.	Темп росту, %		Темп приросту
		базисний	ланцюговий			базисний	ланцюговий	
2014	97800				87500			
2015	86900				96400			
2016	94840				93650			
2017	93750				97800			
2018	102780				97560			

Методичні рекомендації до виконання

Для розрахунку використовуйте наступні формули:

1) темп росту базисний:

$$O_{\text{баз}} = \frac{Y_i}{Y_{\text{баз}}} \cdot 100\%, \quad (3.1)$$

2) темп росту ланцюговий:

$$T_{\text{ланц}} = \frac{Y_i}{Y_{i-1}} \cdot 100\%, \quad (3.2)$$

2) темп приросту:

$$T_{\text{пр}} = T_{\text{р}_i} - 100\%, \quad (3.3)$$

3) середньорічний темп росту:

$$\bar{T}_p = \sqrt[n-1]{T_{\text{оâі}}^1 \cdot \dot{O}_{\text{оâі}}^2 \cdot \dots \cdot \dot{O}_{\text{оâі}}^n} , \quad (3.4)$$

4) середньорічний темп приросту:

$$\bar{T}_{\text{пр}} = \bar{T}_p - 100\% . \quad (3.5)$$

Використовуючи отримані результати представте графічно динаміку виробництва й реалізації продукції.

Аналіз асортименту продукції

Використовуючи зроблені вище розрахунки й вихідні дані зробити аналіз асортименту продукції в 2017 і 2018 роках при наступній умові: підприємство провадить 5 видів продукції, питома вага кожного виду в загальному обсязі наступна:

Таблиця 3.2 – **Питома вага асортименту продукції**

2010	2011
Продукція виду А – 15*%	Продукція виду А – 25*%
Продукція виду Б -10*%	Продукція виду Б -15*%
Продукція виду В – 25*%	Продукція виду В –20*%
Продукція виду Г -35*%	Продукція виду Г -25*%
Продукція виду Д -15*%	Продукція виду Д -15*%

Продукція виду Б и Г - новий вид продукції.

Найбільш часто аналіз асортименту продукції проводять використовуючи спосіб найменшого числа. Сутність даного методу складається у виборі меншої із двох сум, тобто вибирається фактична сума, але за умови, що вона не перевищує планове значення. Узагальнюючу характеристику дає коефіцієнт асортиментності:

$$K_{\text{ас}} = \frac{\sum Q_{\text{прин}}}{\sum Q_{\text{план}}} . \quad (3.6)$$

Використовуючи даний метод необхідно зробити аналіз плану по асортиментах продукції й заповнити табл. 3.3.

Таблиця 3.3 - Виконання плану виробництва продукції по асортименту

Вид продукції	2017	2018			Темп росту, %	Обсяг продукції, прийнятої в розрахунок
		за планом	по факту	виконання плану, %		
Продукція А		24800				
Продукція Б		16000				
Продукція В		21500				
Продукція Г		25000				
Продукція Д		15000				
УСЬОГО		102300				
Коефіцієнт асортиментності						

Аналіз структури випуску продукції

Нерівномірність виконання плану по окремих видах продукції приводить до негативних змін її структури. Дотримання планової структури - це дотримання у фактичному обсязі випуску продукції запланованих співвідношень між окремими її видами.

Використовуючи дані табл. 3.3 необхідно зробити аналіз виконання плану виробництва продукції за структурою. Отримані результати представити у вигляді табл. 3.4. Узагальнюючу характеристику даного аналізу дає коефіцієнт планової структурності:

$$K_{\text{стр}} = \frac{\sum Q_{\text{прин}}}{\sum Q_{\text{факт}}} \quad (3.7)$$

Таблиця 3.4 - Виконання плану виробництва за структурою

Вид продукції	Випуск продукції за планом 2017		Випуск продукції по факту 2018		Фактичний обсяг продукції за плановою структурою	Обсяг продукції прийнятої в розрахунок
	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %		
1	2	3	4	5	6	7
Продукція А						

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4	5	6	7
Продукція Б						
Продукція В						
Продукція Г						
Продукція Д						
УСЬОГО						
Коефіцієнт планової структурності						

Питання для розгляду:

1. Які значення й завдання аналізу виробництва й реалізації продукції?
2. Які джерела інформації використовують для аналізу виробництва й реалізації продукції?
3. Яка методика оцінки асортиментної політики підприємства?
4. Що таке структура продукції (послуг) і як вона впливає на економічні показники діяльності підприємства? Чи вигідні зміни в структурі виробництва для підприємства й у яких випадках?
5. Назвіть основні джерела резервів збільшення обсягу виробництва й реалізації продукції. Як визначають величину даних резервів?

Література [12, 16, 17].

Практичне заняття №4
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Мета роботи – отримання практичних навиків з оцінювання ефективності та виявлення резервів використання трудових ресурсів підприємства.

Завдання 1

Основними показниками використання трудових ресурсів підприємства є показники чисельності персоналу різних категорій і

професій, кваліфікаційний і освітній рівень, витрати робочого часу в людино-днях (людино-годинниках), кількість виготовленої продукції або виконаних робіт, а також дані про рух особового складу підприємства.

На підставі даних наведених у табл. 4.1 необхідно провести аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами, визначити як впливає зміна чисельності працівників на обсяг виробництва продукції

Таблиця 4.1 - Аналіз структури й оцінка забезпеченості підприємства трудовими ресурсами

Категорії персоналу	Фактично за 2017	За 2018		Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
		план	факт	від плану	від 2017	від плану	від 2017
Усього персоналу, чіл., у т.ч.							
1. Працівники основної діяльності, з них:							
- робітники	1075	1070	1060				
- службовці							
у т.ч.							
керівники	17	15	12				
фахівці	365	360	365				
2. Непромисловий персонал	23	25	21				
3. Обсяг товарної продукції, тис. грн	8500	8600	8580				
4. Вироблення на одного працівника							

На підставі отриманих результатів сформулювати висновки.

Методичні рекомендації до виконання

Для оцінки відповідності кваліфікації працівників складності виконуваних робіт порівнюють середні тарифні розряди робіт і працівників, розраховані по формулі середньої арифметичної:

$$\bar{O}_{\text{дàç}} = \frac{\sum O_{\text{дàç } i} \cdot \times_3}{\sum \times_3}, \quad (4.1)$$

де $T_{\text{раз } i}$ – коефіцієнт по тарифу;

$Ч_i$ – чисельність працівників i -розряду;

$T_{\text{раз}}$ – середній тарифний коефіцієнт.

Використовуючи дані табл.4.1 необхідно зробити розрахунок середнього планового й фактичного тарифного коефіцієнта. На підставі отриманих результатів зробити висновок, який зв'язок існує між рівнем тарифного коефіцієнта й ефективністю виконуваних робіт. Отримані результати оформити у вигляді табл. 4.2.

Таблиця 4.2 - Аналіз кваліфікаційного складу працівників

Робітники основної діяльності, усього	Коефіцієнт по тарифу	Кількість працівників, чіл		Абсолютне відхилення
		план	факт	
з них:				
1 розряд	1*	54	52	
2 розряд	1,4*	170	168	
3 розряд	1,52*	257	255	
4 розряд	2,6*	343	340	
5 розряд	2,73*	246	245	
Усього				
Тарифний коефіцієнт				

Для вивчення руху робочої сили на підприємстві розраховують коефіцієнт обороту по прийому й звільненню, а також коефіцієнти плинності й загального обороту робочої сили:

1) коефіцієнт обороту по прийому працівників:

$$\hat{E}_{i\delta} = \frac{\times_{i\delta}}{\times_{\text{п}\delta}}, \quad (4.2)$$

де $\text{Ч}_{\text{пр}}$ – чисельність прийнятих на роботу працівників, люд.;
 $\text{Ч}_{\text{ср}}$ – середнесписочная чисельність працівників, люд.

2) коефіцієнт обороту по звільненню:

$$K_{\text{ув}} = \frac{\text{Ч}_{\text{ув}}}{\text{Ч}_{\text{ср}}}, \quad (4.3)$$

де $\text{Ч}_{\text{ув}}$ – чисельність звільнених з роботи працівників, люд.

3) коефіцієнт плинності кадрів:

$$K_{\text{тек}} = \frac{\text{Ч}_{\text{ув}}^{\text{собст}} + \text{Ч}_{\text{ув}}^{\text{нар}}}{\text{Ч}_{\text{ср}}}, \quad (4.4)$$

де $\text{Ч}_{\text{ув}}^{\text{собст}}$ – чисельність звільнених за власним бажанням, люд.;
 $\text{Ч}_{\text{ув}}^{\text{нар}}$ – чисельність звільнених за порушення трудової дисципліни, люд.

4) коефіцієнт загального обороту:

$$K_{\text{об}} = \frac{\text{Ч}_{\text{пр}} + \text{Ч}_{\text{ув}}}{\text{Ч}_{\text{ср}}}. \quad (4.5)$$

Використовуючи вихідні дані, наведені в табл. 4.3 необхідно провести аналіз руху робочої сили на підприємстві.

Таблиця 4.3 - Рух робочої сили на підприємстві

Показник	2017	2018
1	2	3
1. Середньооблікова чисельність працівників, люд.	1480	1458

Продовження табл. 4.3

1	2	3
2. Прийнято на роботу нових працівників, люд.	64	65
3. Вибуло працівників	59	68
у т.ч. через:		
а) вибуття в армію, вихід на пенсію, початок навчання, люд.	18	19
б) за власним бажанням, люд.	37	43
в) за порушення трудової дисципліни, чіл.	4	6
4. Коефіцієнт обороту по прийому		
5. Коефіцієнт обороту по звільненню		
6. Коефіцієнт плинності кадрів		
7. Коефіцієнт загального обороту		

На підставі отриманих результатів зробити висновки.

Повноту використання трудових ресурсів можна оцінювати по кількості відпрацьованих за звітний період днів і годин, а також по інтенсивності використання робочого часу. Під час аналізу необхідно визначити відхилення фактичних показників від планових або від аналогічних показників минулих періодів і встановити конкретні причини можливих відхилень.

Використовуючи дані наведені в таблиці 4.4 необхідно провести аналіз використання робочого часу на підприємстві, а також визначити вплив факторів на зменшення фонду робочого часу у звітному періоді.

Таблиця 4.4 - Використання фонду робочого часу на підприємстві

Показник	2017р.	2018р.		Відхилення	
		план	факт	від плану	від 2017р.
1	2	3	4	5	6
1. Середньооблікова чисельність працівників, люд.	1480	1470	1458		
2. Відпрацьовано одним працівником:					
днів	219*	220*	215*		

Продовження табл. 4.4

1	2	3	4	5	6
годин					
3. Середня тривалість робочого дня, годин	7,9*	8*	7,8*		
4. Фонд робочого часу, годин					

Завдання 2

Аналіз використання фонду оплати праці

Визначити, враховуючи плановий фонд оплати праці 719,1 тис. грн. і звітний – 728 тис. грн.:

- результат використання фонду оплати праці (ФОТ): абсолютну й відносну економію (перевитрату) по фонду оплати праці;

- оцінити вплив зміни чисельності працюючих і їх середньої заробітної плати на абсолютну економію (перевитрату) по фонду оплати праці.

Методичні рекомендації до виконання

1. Абсолютна економія (перевитрата) по фонду оплати праці - це різниця між фондом оплати праці по звіту і плану.

Відносна економія - це різниця між фондом оплати праці по звіту й розрахунковому фонду оплати праці. Розрахунковий фонд оплати праці являє собою скорегований на відсоток перевиконання (недовиконання) плану по обсягу виробництва плановий фонд оплати праці:

$$\pm \Delta \text{ФОТ}_{\text{отн}} = \text{ФОТ}_{\text{от}} - \text{ФОТ}_{\text{рас}}, \quad (4.6)$$

$$\text{ФОТ}_{\text{рас}} = \text{ФОТ}_{\text{пл}} + \text{ФОТ}_{\text{пл}} (\pm \Delta O_{\%} N / 100), \quad (4.7)$$

де N - норматив видатку фонду оплати праці на один відсоток збільшення (зменшення) обсягу виробництва, прийняти $N = 0,8$;

$$\pm \Delta O_{\%} = (O_{\text{от}} - O_{\text{пл}}) \cdot 100 / O_{\text{пл}}. \quad (4.8)$$

2. Вплив середньої заробітної плати ($CЗ = \Phi OT / Ч$) і чисельності працюючих ($Ч$) на абсолютну економію (перевитрату) фонду оплати праці визначається по таких формулах:

- вплив чисельності:

$$\mp \Delta \Phi OT_{\text{ч}} = (Ч_{\text{от}} - Ч_{\text{пл}}) \cdot CЗ_{\text{пл}}; \quad (4.9)$$

- вплив середньої заробітної плати:

$$\mp \Delta \Phi OT_{\text{сз}} = (CЗ_{\text{от}} - CЗ_{\text{пл}}) \cdot Ч_{\text{от}}; \quad (4.10)$$

- баланс дорівнює:

$$\pm \Delta \Phi OT = \sum \pm \Delta \Phi OT_{\text{ч}} \pm \Delta \Phi OT_{\text{сз}} = \Phi OT_{\text{от}} - \Phi OT_{\text{пл}}. \quad (4.11)$$

Питання для розгляду:

1. Які показники використовують для характеристики руху трудових ресурсів на підприємстві і як визначають їх рівень?

2. Як визначити резерв збільшення виробництва продукції за рахунок створення нових робочих місць?

3. Як визначають резерв збільшення виробництва продукції за рахунок скорочення втрат робочого часу?

4. Від яких факторів залежить рівень середньогодинного виробітку на промислових підприємствах і які способи можна використовувати для визначення їх впливу?

5. Як визначаються зміна й резерв збільшення випуску за рахунок росту продуктивності праці?

6. Які фактори впливають на зміну фонду заробітної плати й ефективності його використання на підприємстві?

7. Основні напрямки резервів підвищення ефективності використання коштів на оплату праці.

8. Які показники існують для аналізу ефективності використання фонду оплати праці?

9. Від яких факторів залежить ефективність використання фонду оплати праці?

Література [2, 3, 9, 12].

Практичне заняття №5
**АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ
РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА**

Мета роботи – отримання практичних навиків оцінювання, виявлення резервів та аналізу використання матеріальних ресурсів підприємства.

Завдання

Аналіз ефективного використання матеріальних ресурсів полягає у встановленні тенденцій зміни швидкості обороту запасів за певний період, зміни показників оборотності й зміни строків зберігання з метою виявлення факторів, які можуть вплинути.

Методичні рекомендації до виконання

Використовуючи вихідні дані наведені в табл. 5.1 і формули для розрахунку, визначите значення й динаміку наступних показників:

1) залишок матеріальних запасів на кінець періоду (залишок матеріальних запасів на початок періоду ($M_{\text{зап}}^{\text{нач}}$) + надходження матеріальних ресурсів за період ($M^{\text{пост}}$) – матеріальні витрати за період ($Z_{\text{мат}}$).

2) матеріалоємність товарної продукції:

$$M_{\text{эм}} = \frac{Z_{\text{мат}}}{\text{ТП}}, \quad (5.1)$$

де $Z_{\text{мат}}$ - сума матеріальних витрат, грн

ТП - обсяг товарної продукції.

3) матеріаловіддача:

$$M_{\text{від}} = \frac{1}{M_{\text{эм}}}, \quad (5.2)$$

5) швидкість обороту матеріальних запасів:

$$T_{об} = \frac{(M_{зап}^{поч} + M_{зап}^{кін}) \cdot 360}{2 \cdot 3_{мат}}, \quad (5.3)$$

д) оборотність матеріальних запасів

$$K_{об} = \frac{360}{T_{об}}, \quad (5.4)$$

е) строк зберігання запасів

$$t_{зз} = \frac{360}{K_{об}}. \quad (5.5)$$

Таблиця 5.1 - Аналіз рівня ефективності використання матеріальних запасів

№	Показник	2017	2018		Відхилення(+/-)	
			план	факт	від 2017	від плану
1	2	3	4	5	6	7
1.	Товарна продукція, тис.грн.	7500	7650	7890		
2.	Повна собівартість виготовленої продукції, тис.грн.	6500	6783	7145		
3.	Залишок матеріальних запасів на початок періоду, тис. грн.	285	296	290		
4.	Надходження матеріальних ресурсів за період, тис. грн.	2540	2490	2500		
5.	Матеріальні витрати за період, тис. грн.	2700	2845	2992		
6.	Залишок матеріальних запасів на кінець періоду, тис. грн..					
7.	Матеріалоемність товарної продукції, грн.					
8.	Матеріаловіддача, грн.					
9.	Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, %					

Продовження табл. 5.1

1	2	3	4	5	6	7
10	Швидкість обороту матеріальних запасів, дні					
11	Оборотність матеріальних запасів, рази					
12	Строк зберігання запасів					

За результатами проведених розрахунків зробіть висновки.

Питання для розгляду:

1. Як аналізується забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами?
2. Як визначається оптимальна партія замовлення й запасу?
3. Що собою представляє ABC-Аналіз і XYZ-аналіз у керуванні запасами?
4. Якими показниками характеризується ефективність використання матеріальних ресурсів?
5. Від яких факторів залежить загальна матеріалоемність і матеріалоемність окремих видів продукції?
6. Назвіть фактори зміни прибутку на гривню матеріальних витрат і викладіть методику розрахунку їх впливу.

Література [4, 10, 11, 16].

Практичне заняття № 6
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА

Мета роботи – отримання практичних навиків визначення, виявлення резервів та аналізу ефективності діяльності підприємства.

Завдання

Використовуючи вихідні дані наведені в табл. 6.1 і формули для розрахунку, визначити:

- 1) Виторг:

$$BP = C_{\text{од}} \cdot Q, \quad (6.1)$$

де BP - виторг від реалізації, грн.;

$C_{\text{од}}$ - ціна одиниці продукції;

Q - обсяг виробництва, од.

2) Прибуток:

$$PP = BP - S, \quad (6.2)$$

де S - собівартість одиниці продукції, грн.

3) Рівень рентабельності:

$$PP = \frac{PP}{S}. \quad (6.3)$$

Таблиця 6.1 – Вихідні дані

Показник	Од. вим.	Ситуація				
		1	2	3	4	5
Виторг, BP	грн	5810000				7586900
Обсяг реалізації, Q	од.	40000	40000			
Рівень рентабельності, PP		0,220	0,180			0,25
$C_{\text{од}}$	грн				150	100
Собівартість, S	грн.		4762295,082			
$S_{\text{од}}$	грн			125	135	
Прибуток, Пр	грн.				800000	
Перед	грн			22,000		
Матеріальні витрати, M	грн.		2450000	2450000		
		0,630			0,6	0,63
ФОТ	грн.		420082	400005		560256
		0,101			0,095	
Амортизація	грн.		450000	368951		
		0,120			0,069	0,073
Інші витрати	грн.			1506545		
					0,236	

Питання для розгляду:

1. Охарактеризуйте основні показники прибутку й порядок їх розрахунку.
2. Як визначається вплив структури продажів на прибуток підприємства?
3. Охарактеризуйте основні показники рентабельності й методику їх розрахунку.
4. Назвіть основні джерела резервів збільшення прибутку й методику їх підрахунку.

Література [5, 6, 7, 17, 18].

Практичне заняття №7 АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Мета роботи - отримання практичних навиків визначення та аналізу доходів, витрат і прибутку підприємства.

Завдання

На підприємстві використовують наступні показники фінансових результатів:

- доходи від реалізації продукції;
- доходи від інших операцій;
- прибуток на одиницю продукції;
- прибуток від реалізації продукції;
- прибуток від операційної діяльності;
- прибуток від звичайної діяльності;
- прибуток від надзвичайних заходів;
- оподатковуваний прибуток;
- чистий прибуток.

На рис. 7.1 наведена схема формування фінансових результатів.

Використовуючи вихідні дані наведені в табл. 7.1 необхідно провести аналіз структури доходів і витрат.

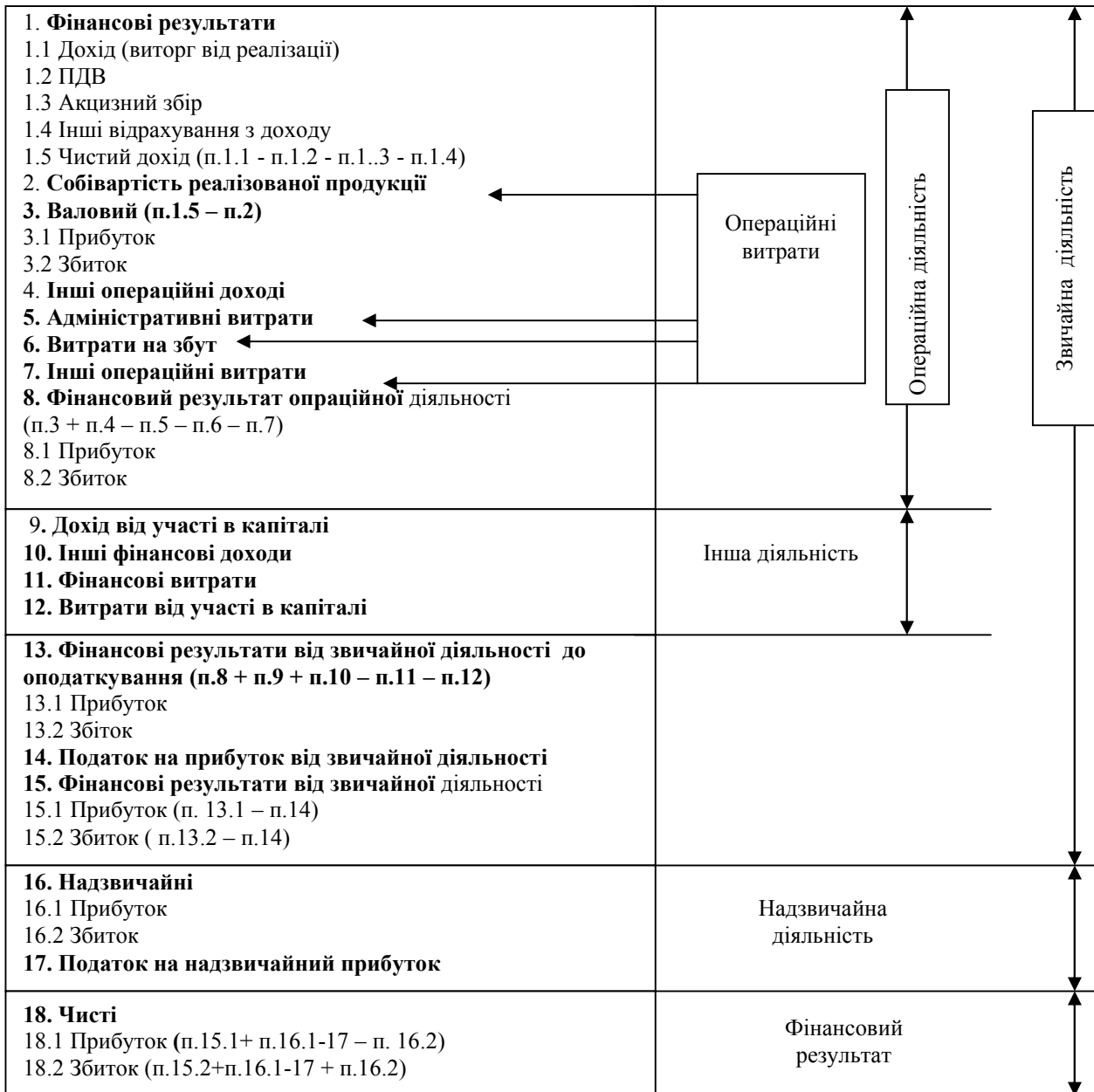

Рисунок 7.1 - Схема формування фінансових результатів

Таблиця 7.1 - Аналіз доходів і витрат господарської діяльності підприємства

№	Показник	2017	2018		Відхилення		Темп росту %
		сума	за планом	фактично	від плану	від 2017	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Дохід (виторг від реалізації)	18000	19200	19500			
2	ПДВ						

Продовження табл. 7.1

1	2	3	4	5	6	7	8
3	Акцизний збір	350	200	400			
4	Інші відрахування з доходу	20	35	40			
5	Собівартість реалізованої продукції	9800	10000	9200			
6	Адміністративні витрати	15	12	17			
7	Витрати на збут	25	20	18			
8	Інші операційні витрати	5	7	6			
9	Фінансові витрати	120	115	118			
10	Доходи від участі в капіталі	15	18	18			
11	Надзвичайний прибуток	12		18			
12	Чистий дохід						
13	Валовий прибуток						
14	Фінансовий результат від операційної діяльності						
15	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування						
16	Податок на прибуток від звичайної діяльності						
17	Фінансовий результат від звичайної діяльності						
18	Податки з надзвичайного прибутку						
19	Чистий прибуток						

Питання для розгляду:

1. Яке значення має оптимальність розподілу прибутку?
2. Які зміст і завдання аналізу використання прибутку?
3. Яка методика аналізу формування чистого прибутку?
4. Які фактори визначають пропорції використання прибутку на нагромадження й споживання?
5. Від яких факторів залежить фонд дивідендних виплат і сума капіталізованого прибутку? Яка методика розрахунку їх впливу?

Література [5, 9, 14].

Практичне заняття №8 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета роботи – отримання практичних навиків оцінювання ефективності, пошуку резервів та аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Завдання

При визначенні ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства використовується системний підхід, що дозволяє здійснити комплексний аналіз будь-якого виду зовнішньоекономічної діяльності.

На підставі вихідних даних можна розраховувати проміжні й узагальнюючі показники, будувати факторну модель, застосовувати формули впливу факторів на узагальнюючий показник, визначати можливі відхилення при здійсненні фінансово-господарської діяльності, визначати резерви й обґрунтовувати проблеми, які вимагають негайного рішення на управлінському рівні.

Показники економічної ефективності підрозділяють на:

- 1) показники ефекту, які розраховуються як абсолютні значення й виражаються в грошових одиницях як різниця між результатами діяльності й витратами на їх здійснення;

2) показники ефективності, які визначаються як співвідношення прибутку від діяльності підприємства до витрат на їх здійснення й виражаються у відсотках або частках одиниці.

Необхідно зробити оцінку ефективності зовнішньоекономічних операцій, які проводить підприємство, використовуючи вихідні дані, наведені в табл. 8.1. Використовуючи факторну модель (рис. 8.1) розрахувати проміжні показники й узагальнений показник зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Визначити абсолютна й відносна зміна показників зовнішньоекономічної діяльності.

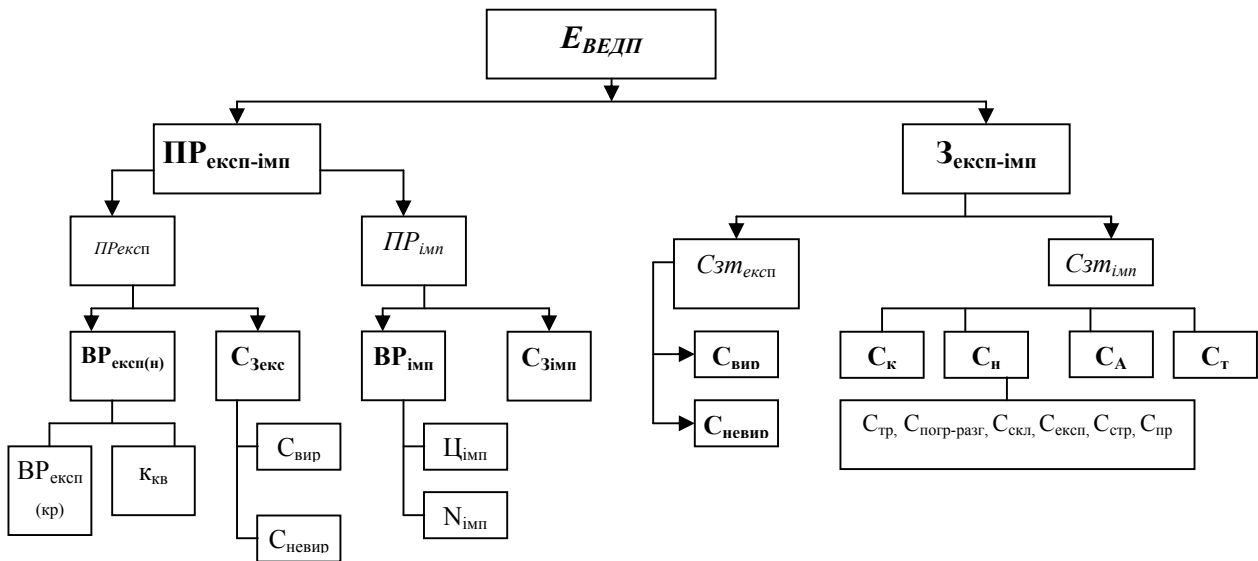

Рисунок 8.1 - Факторна модель показників зовнішньоекономічної діяльності

Таблиця 8.1 – Показники для аналізу ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Показники експортно-імпорتنної діяльності підприємства	Індекс	Од. вим.	4 кв. 2017 року	4 кв. 2018 року	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
1	2	3	4	5	6	7
Контрактна вартість імпорتنної сировини	C_k	тис. грн.	1400 0	1200 0		
Акцизні збори	C_A	тис. грн.	30	30		
Мито й митні збори	C_T	тис. грн.	65	70		

Продовження табл. 8.1

1	2	3	4	5	6	7
Транспортні видатки	$C_{\text{тр}}$	тис. грн..	950	1100		
Вантажно-розвантажувальні видатки	$C_{\text{погр-разг}}$	тис. грн..	500	500		
Складські видатки	$C_{\text{скл}}$	тис. грн..	250	100		
Експедиторські видатки	$C_{\text{експ}}$	тис. грн..	240	160		
Страхові витрати	$C_{\text{стр}}$	тис. грн..	60	40		
Інші витрати на ВЕДП	$C_{\text{пр}}$	тис. грн..	50	100		
Накладні витрати	$C_{\text{н}}$	тис. грн..				
Виробнича собівартість продукції	$C_{\text{вир}}$	тис. грн..	4500 0	4000 0		
Невиробничі видатки	$C_{\text{неви-р}}$	тис. грн..	5000	5000		
Ціна імпорту (за 1 т)	$C_{\text{імп}}$	тис. грн..	10	10,5		
Кількість імпорту, т	$N_{\text{імп}}$	тис. грн..	2200	2000		
Коефіцієнт кредитного впливу	$K_{\text{кв}}$	тис. грн..	1,02 22*	1,02 22*		
Експортний виторг за умови надання комерческого кредиту	$ВР_{\text{екс-п(кр)}}$	тис. грн..	5315 2,5	5110 8,3		
Виторг від імпорту	$ВР_{\text{імп}}$	тис. грн..				
Виторг від експорту за готівку	$ВР_{\text{екс-п(н)}}$	тис. грн..				
Витрати на експорт	$C_{\text{Зексп}}$	тис. грн..				
Витрати на імпорт	$C_{\text{Зімп}}$	тис. грн..				
Прибуток від експорту	$Прекс$	тис. грн..				
Прибуток від імпорту	$ПР_{\text{ім-п}}$	тис. грн..				
Експортно-імпортні витрати	$З_{\text{експ-імп}}$	тис. грн..				

Продовження табл. 8.1

1	2	3	4	5	6	7
Прибуток від експортно-імпорتنних операцій	$Pr_{\text{екс-п-Имп}}$	тис. грн.				
Ефективність ВЕД	$E_{\text{ВЕД}}$ Π	тис. грн.				

Питання для розгляду:

1. Економічні інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємства.
2. Принципи здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.
3. Характеристика основних показників зовнішньоекономічної діяльності підприємства.
4. Класифікація й характеристика різних форм виходу на зовнішні ринки.
5. Закордонний досвід і практика аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Література [2, 6, 7, 18].

Практичне заняття №9 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Мета роботи - придбання практичних навичок необхідних для рішення практичних завдань по фінансовому забезпеченню підприємства та аналізу його фінансового стану.

Методичні рекомендації до виконання

1. Характеристика майна підприємства й джерел його придбання

Аналіз фінансово-економічного стану підприємства починається з вивчення **балансу** підприємства (майна), його структури, складу й динаміки.

Завдяки балансу можна ознайомиться з майновим станом господарюючого суб'єкта, визначити заможність підприємства

виконати свої зобов'язання перед третіми особами, визначити кінцевий фінансовий результат роботи підприємства.

Під **активами балансу** розуміють майно, у яке інвестовані гроші, статті активу розташовуються залежно від ступеня ліквідності майна.

Під **пасивом балансу** - вид інвестованих коштів (власні або позикові) за рахунок яких це майно сформовані.

Структура балансу по ліквідності представлена в табл. 9.1. На рис. 9.1 представлено взаємозв'язок між активом і пасивом балансу.

Таблиця 9.1 - Структура балансу по ліквідності

Актив	Загальна Характеристика	Код рядка в балансі	Пасив	Загальна характеристика	Код рядка в балансі
1	2	3	4	5	6
Найбільш ліквідні активи (A1)	Кошти підприємства й поточні фінансові інвестиції	220,230, 240	Найбільш термінові зобов'язання (П1)	Короткострокова заборгованість, Інші короткострокові зобов'язання	540-610
Швидкоореалізуємі активи (A2)	Дебіторська заборгованість і	150,160, 170, 180,210	Короткострокові пасиви (П2)	Кредити банків	500-530
Повільно-реалізуємі активи (A3)	Запаси й витрати, Довгострокові фінансові вкладення, інші активи	100,120, 130, 140,250, 270	Довгострокові пасиви (П3)	Довгострокові кредити.	480
Важко-реалізовані активи (A4)	Необоротні активи за мінусом довгострокових фінансових вкладень	080	Постійні пасиви (П4)	Капітал і резерви	380,430,630
Баланс	280		Баланс	640	

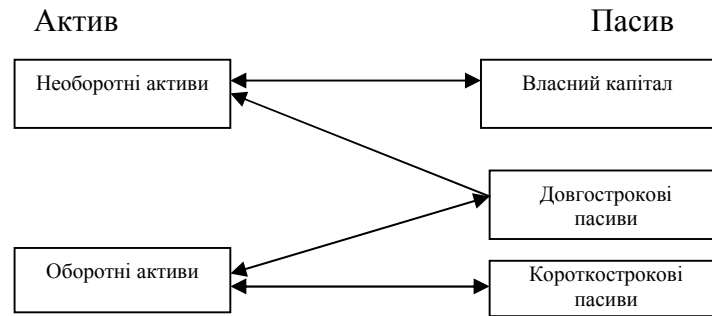

Рисунок 9.1 - Взаємозв'язок між активом і пасивом балансу

Оборотні активи більше ліквідні, ніж необоротні. Це обумовлено тим, що необоротні активи представляють ту частину майна підприємства, що не призначена для продажу. Оборотні активи беруть участь у постійному циклі перетворення в кошти.

Існують наступні варіанти співвідношення активів і пасивів, якими розташовує підприємство.

1. Варіант.

де ВНА - внутрішні необоротні активи,

ПА - поточні активи;

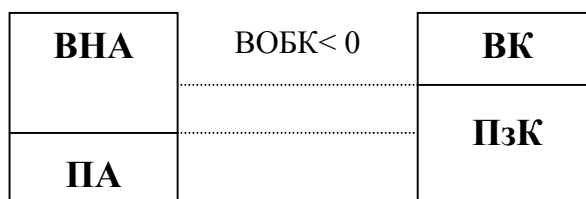
ВК - власний капітал;

ПзК - позиковий капітал;

ВОБК - власний оборотний капітал.

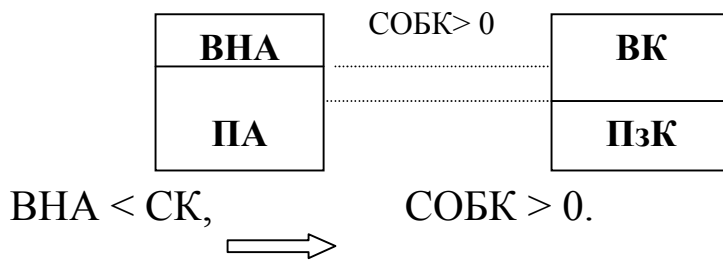
$$ВК = ВНА, \implies ВОБК = 0, \text{ тому що } ВОБК = ВК - ВНА.$$

2. Варіант.

$$ВНА > ВК, \implies ВОБК < 0.$$

3. Варіант.

2. Оцінка можливостей самофінансування підприємства

Традиційне розуміння безбитковості, що не передбачає тривалого існування підприємства, повністю відповідає економічному стану України. Орієнтація на досягнення максимальної прибутковості не гарантує досягнення безбитковості.

Безбитковість – такий стан діяльності підприємства, при якому реалізація продукції забезпечує таку величину прибутку, що необхідний для довгострокового існування підприємства в обраній галузі діяльності.

Першим етапом в оцінці фінансового стану підприємства є оцінка його безбитковості й рентабельності.

Рентабельність – важливий техніко-економічний показник, що використовується для оцінки ефективності роботи й рівня прибутковості підприємства. Даний показник характеризують фінансові результати стосовно отриманого доходу від реалізації, а також залученому власному капіталу.

Рентабельність характеризує віддачу витрат, а також ступінь використання коштів у процесі господарської діяльності. У процесі господарської діяльності підприємства відбуваються зміни, тому показники рентабельності дозволяють відображати результативність роботи за кожний звітний період.

Рівень рентабельності використовується для оцінки діяльності підприємства й установлення економічних стимулів поліпшення використання ресурсів, введення нових виробничих потужностей. Рентабельність підприємства залежить від багатьох факторів, тому формуванню цього показника варто приділяти особливу увагу.

Система основних показників рентабельності представлена наступними показниками:

1. Рентабельність майна підприємства:

$$PP_{\text{м}} = \frac{PP_{\text{чист}}}{M_{\text{ср}}} \cdot 100\% \quad (9.1)$$

2. Рентабельність необоротних активів:

$$PP_{\text{ВНА}} = \frac{PP_{\text{чист}}}{\text{ВНА}} \cdot 100\% \quad (9.2)$$

3. Рентабельність оборотних активів:

$$PP_{\text{ОБА}} = \frac{PP_{\text{чист}}}{\text{ОБА}} \cdot 100\% \quad (9.3)$$

4. Рентабельність власного капіталу:

$$PP_{\text{ВК}} = \frac{PP_{\text{чист}}}{\text{ВК}} \cdot 100\% \quad (9.4)$$

5. Рентабельність позикового капіталу:

$$PP_{\text{ПзК}} = \frac{PP_{\text{чист}}}{\text{ПзК}} \cdot 100\% \quad (9.5)$$

За допомогою перерахованих вище показників можна проаналізувати ефективність використання активів підприємства, тобто фінансову віддачу на вкладений капітал.

3. Оцінка потенційних можливостей по залученню додаткових фінансових ресурсів

Для повної оцінки фінансового стану підприємства, крім показників рентабельності, необхідно розрахувати коефіцієнти ліквідності й платоспроможності.

Ліквідність – здатність підприємства вчасно погашати короткострокові зобов'язання поточними активами.

Ліквідність активів - величина зворотна часу, необхідному для перетворення їх у гроші, тобто чим менше часу знадобиться для перетворення активів у гроші, тим активи більш ліквідні.

Структура ліквідності активів:

1. Швидкоореалізуємі активи - Грошові активи (ГА) і Поточні фінансові інвестиції (ПФІ).

2. Легкоореалізуємі активи – Дебіторська заборгованість (ДБЗ).

3. Повільноореалізуємі активи – Запаси.

4. Важкоореалізуємі активи – необоротні активи (ВНА).

Ліквідність підприємства визначається за допомогою наступних коефіцієнтів:

1) коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{л}^{abc}$) - відношення найбільш ліквідних активів до суми найбільш термінових зобов'язань і короткострокових пасивів:

$$K_{л}^{abc} = \frac{ГА + ПФІ}{КЗ} \cdot 100\% \quad (9.6)$$

Даний показник вказує, яку частину короткострокової заборгованості підприємство зможе погасити найближчим часом. Прийнятне значення $K_{л}^{abc} \geq 20\%$, зниження показника свідчить про зниження платоспроможності підприємства.

2) коефіцієнт проміжного покриття ($K_{пром}^{покр}$) – відношення коштів і короткострокових фінансових вкладень плюс суми мобільних коштів у розрахунках з дебіторами до поточних пасивів:

$$K_{пром}^{покр} = \frac{ГА + ПФІ + ДБЗ}{КЗ} \cdot 100\% \quad (9.7)$$

Даний показник відображає прогнозовані платіжні можливості підприємства за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами.

Нормальне обмеження $K_{пром}^{покр} \geq 70\%$, низьке значення вказує на необхідність обігу найбільш ліквідної частини оборотних коштів у грошову форму для розрахунків.

4) загальний коефіцієнт ліквідності ($K_{заг}^{покр}$) – розраховується як відношення всіх оборотних коштів до короткострокових зобов'язань:

$$K_{заг}^{покр} = \frac{ГА + ПФІ + З}{КЗ} \quad (9.8)$$

Даний коефіцієнт характеризує забезпеченість підприємства оборотними коштами, які можуть бути спрямовані на погашення короткострокових зобов'язань. Прийнятне значення $K_{\text{заг}}^{\text{покp}}$ перебуває в межах 2-2,5. Перевищення даної межі свідчить про нераціональне вкладення коштів і неефективне їх використання, тому вважається небажаним.

5) коефіцієнт необхідного покриття ($K_{\text{необ}}^{\text{покp}}$) – являє собою відношення суми повільнореалізуємих активів, сумнівної дебіторської заборгованості й короткострокових зобов'язань до поточних пасивів:

$$K_{\text{необ}}^{\text{покp}} = \frac{KЗ + З + ДБЗ_{\text{сумн}}}{KЗ} \quad (9.9)$$

Даний показник відображає необхідну забезпеченість підприємства оборотними коштами для погашення короткострокових зобов'язань.

4. Оцінка фінансової стабільності підприємства

Економічною сутністю *фінансової стабільності* є забезпеченість його запасів і витрат джерелами їх формування. Тому для аналізу, насамперед, треба проаналізувати розміри джерел, наявних у підприємства для формування його запасів і витрат.

Фінансова стабільність залежить від ділової активності підприємства, що відображає результативність роботи підприємства щодо величини авансованих ресурсів або величини їх споживання в процесі виробництва.

Система показників фінансової стабільності підприємства:

1. *Фінансова рентабельність:*

$$\text{ФР} = \frac{\text{ПР}}{\text{ВК}} \cdot 100\% \quad (9.10)$$

2. *Коефіцієнт концентрації власного капіталу:*

$$K_{\text{концВК}} = \frac{\text{ВК}}{\text{М}} \cdot 100\% \quad (9.11)$$

Даний коефіцієнт показує частку власних коштів у загальному обсязі ресурсів. Оптимальна величина даного показника перебуває на рівні 80%, але чим вище ця частка, тим вище фінансова незалежність підприємства.

3. *Коефіцієнт боргів:*

$$K_{\text{б}} = \frac{\text{ПзК}}{\text{ВК}} \cdot 100\% \quad (9.14)$$

Коефіцієнт показує розмір позикових коштів, що доводяться на одиницю власних коштів.

4. *Коефіцієнт маневреності робочого капіталу:*

$$K_{\text{мрК}} = \frac{\text{Запаси}}{\text{ВОбК}} \quad (9.15)$$

Даний коефіцієнт показує яка величина власних оборотних коштів вкладена в найменш мобільні активи. Прийнятним вважається значення даного коефіцієнта на рівні 30%.

5. *Коефіцієнт маневреності власного капіталу*

$$K_{\text{мвК}} = \frac{\text{ВОбК}}{\text{ВК}} \quad (9.16)$$

Даний коефіцієнт відображає величину власних оборотних коштів у загальній величині власного капіталу, чим вище частка цих коштів, тим більше в підприємства можливості для маневрування власними коштами. Прийнятним вважається значення коефіцієнта на рівні 30%.

6. *Коефіцієнт оборотності оборотних активів:*

$$K_{\text{обОбА}} = \frac{\text{ВР}}{\text{ОбА}} \quad (9.17)$$

Показник відображає швидкість обороту матеріальних і грошових ресурсів підприємства за аналізований період.

Період оборотності ОбА:

$$T_{\text{обОбА}} = \frac{360}{K_{\text{обОбА}}} \quad (9.18)$$

7. Коефіцієнт оборотності власного капіталу:

$$K_{\text{обВК}} = \frac{\text{ВР}}{\text{ВК}} \quad (9.19)$$

Даний показник відображає активність власних коштів, ріст величини означає підвищення ефективності використовуваного власного капіталу.

7.1 Період оборотності ВК:

$$T_{\text{обВК}} = \frac{360}{K_{\text{обВК}}} \quad (9.20)$$

8. Коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних коштів:

$$K_{\text{обЗ}} = \frac{\text{ВР}}{\text{Запаси}} \quad (9.21)$$

Показник відображає швидкість обороту запасів і витрат у грошову форму.

8.1 Період оборотності запасів:

$$T_{\text{обЗ}} = \frac{360}{K_{\text{обЗ}}} \quad (9.22)$$

9. Коефіцієнт оборотності ДБЗ:

$$K_{\text{обДБЗ}} = \frac{\text{ВР}}{\text{ДБЗ}} \quad (9.23)$$

Період оборотності ДБЗ

$$T_{\text{обДБЗ}} = \frac{360}{K_{\text{обДБЗ}}} \quad (9.24)$$

10. Тривалість операційного циклу:

$$\text{Ц}_o = T_{\text{обДБЗ}} + T_{\text{обЗ}} \quad (9.24)$$

Характеризує загальний час, у плині якого фінансові ресурси перебувають у матеріальних коштах і дебіторській заборгованості. Необхідно прагне до зниження даного показника.

Використовуючи дані наведені в табл. 9.2, 9.3 необхідно розрахувати й провести аналіз наступних показників: рентабельності, ліквідності, фінансовій стабільності (табл. 9.4).

Таблиця 9.2 - Баланс підприємства(актив)

Активи	Код рядка	Сума
1. Необоротні активи (ВНА)		
Нематеріальні активи:		
Залишкова вартість	010	
Первісна вартість	011	1573
Знос	012	545
Незавершене будівництво	020	61797
Основні засоби:		
Залишкова вартість	030	
Первісна вартість	031	179364
Знос	032	119726
Довгострокові фінансові інвестиції:		
Які обліковуються згідно участі в капіталі інших підприємств	040	120
Інші фінансові інвестиції	045	31
Довг. дебіторська заборгованість	050	360
Відстрочені податкові активи	060	0
Інші необоротні активи	070	0
Всього по розділу I	080	
2. Оборотні активи (ОБА)		
Запаси:		
Виробничі запаси	100	12364
Тварини.....	110	0
Незавершене виробництво	120	4122
Готова продукція	130	15556
товари	140	339
Векселі одержані	150	0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги		
Чиста реал. вартість	160	
Первісна вартість	161	15678
Резерв сумнівних боргів	162	134
Дебіторська заборгованість по розрахунках		

Продовження табл. 9.2

1	2	3
З бюджетом	170	5593
По авансах виданих	180	6296
По нарахованих доходах	190	
По внутрішніх розрахунках	200	
Інша поточна дебіт. Заборгованість	210	694
Поточні фінансові інвестиції	220	0
Грошові кошти та їх еквіваленти		
У національній валюті	230	88
В іноземній валюті	240	776
Інші оборотні активи	250	1219
Всього по розділу 2	260	
3. Витрати майбутніх періодів	270	252
Баланс	280	

Таблиця 9.3 - Баланс підприємства (пасив)

Пасиви	Код рядка	Сума
1. Власний капітал		
Статутний капітал	300	3914
Пайовий	310	0
Додатковий вкладений	320	
Інший додатковий капітал	330	142076
Резервний капітал	340	433
Нерозподілений прибуток	350	19598
Неоплачений капітал	360	
Вилучений капітал	370	
Всього по розділу 1	380	
2. Забезпечення майбутніх виплат та платежів		
Забезпечення виплат персоналу	400	
Інше забезпечення	410	
Цільове фінансування	420	
Всього по розділу 2	430	0
3. Довгострокові зобов'язання		
Довгострокові кредити банків	440	4778
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	450	0
Відстрочені податкові зобов'язання	460	917
Інші довгострокові зобов'язання	470	
Всього по розділу 3	480	

Продовження табл. 9.3

1	2	3
4. Поточні зобов'язання		
Короткострокові кредити банків	500	7276
Поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях.	510	
Векселі видані	520	600
Кредиторська заборгованість за товари	530	3571
Поточні зобов'язання щодо розрахунків:		
Стосовно отриманих авансів	540	136
З бюджетом	550	539
З позабюджетних платежів	560	7
Зі страхування	570	493
З оплати праці	580	1330
З учасниками	590	8
За внутрішніми розрахунками	600	0
Інші поточні зобов'язання	610	141
Всього по розділу 4	620	
5. Доходи майбутніх періодів	630	
Баланс	640	

Таблиця 9.4 – Аналіз показників фінансового становища

Показник	Сума
1	2
М	
ВК	
ПзК	
ВНА	
ОБА	
Прчист	22867
ГА	
ПФІ	
КЗ	
ДБЗ	
ДБЗсумн	
ВобК	
ВР	159795
Запаси	
Показники рентабельності	
РРм	

Продовження табл. 9.4

1	2
$PP_{ВНА}$	
$PP_{ОбА}$	
$PP_{ВК}$	
$PP_{ПзК}$	
Показники ліквідності	
$K_{л}^{abc}$	
$K_{пром}^{покр}$	
$K_{заг}^{покр}$	
$K_{необ}^{покр}$	
Показники фінансової стабільності	
ΦP	
$K_{конц} (BK)$	
$Kб$	
$K_{м(PK)}$	
$K_{м(BK)}$	
$K_{обОбА}$	
$T_{обОбА}$	
$K_{обBK}$	
$T_{обBK}$	
$K_{об(З)}$	
$T_{об(З)}$	
$K_{об(ДБЗ)}$	
$T_{об(ДБЗ)}$	
Π_0	

Питання для розгляду:

1. Що розуміють під фінансовим станом підприємства, у зв'язку із чим підвищується значимість його аналізу на сучасному етапі?
2. Що розуміється під фінансовою стабільністю підприємства й за допомогою яких показників вона оцінюється?
3. Як оцінюється фінансова стабільність підприємства на основі аналізу співвідношення власних і позикових джерел?
4. Що таке ліквідність активів і чим вона відрізняється від ліквідності балансу?
5. Який з елементів оборотних активів є найбільш ліквідним, а який найменш ліквідним?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базова література

- 1.1. Баканов М.И. Теория анализа хозяйственной деятельности: Учебник / М.И. Баканов, А.Д. Шеремет. - М.: Финансы и статистика, 2012.
- 1.2. Грачев А.В. Анализ и управление финансовой устойчивостью предприятия / А.В. Грачев. - М.: Финпресс, 2010.
- 1.3. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болух, В.З. Бурчевский; за ред. проф М.Г. Чумаченко. – вид. 2-ге перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2013.
- 1.4. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / В.В. Ковалев, О.Н. Волкова. - М.: Проспект, 2010.
- 1.5. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. М.: Финансы и статистика, 2011.
- 1.6. Любушин Н.П. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия / Н.П.Любушин, В.Б.Лещева, В.Г. Дьякова. - М.: ЮНИТИ, 2012.
- 1.7 Савицкая Г.В. Экономический анализ. – 11-е изд., испр. И доп. / Г.В. Савицкая. – М.: Новое знание, 2005.

2. Допоміжна література

- 2.1. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности / Под ред. В.И. Стражева. – Минск: Вышэйш. шк., 2013.
- 2.2. Економічний аналіз / За ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП „Рута”, 2013.
- 2.3. Ермолович Л.Л. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия / БГЭУ. – Минск, 2011.
- 2.4. Савицкая Г.В. Теория анализа хозяйственной деятельности. – М.: ИНФРА-М, 2012.

3. Інформаційні ресурси

- 3.1. Конспект лекцій з дисципліни «Аналіз господарської діяльності» / В.Ю. Нестеренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://files.khadi.kharkov.ua/>
- 3.2. Нестеренко В.Ю., Токар І.І. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни: «Аналіз господарської

діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://files.khadi.kharkov.ua/>

3.3. Державна служба статистики України [Електронний
ресурс]. – Режим доступу :<http://www.ukrstat.gov.ua/>

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Методичні вказівки
до практичних занять
з дисципліни: «Аналіз господарської діяльності»
для студентів галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 051 «Економіка »
та галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність »

Укладачі: Онісіфорова Валентина Юріївна
Шершенюк Олена Миколаївна
Кирчата Ірина Микораївна
Токар Інна Іванівна

Відповідальний за випуск: д.е.н., проф. Іванілов О.С.

Підп. до друк.	Формат 60×80	1/16 Бум. Тип №
Друк офсетний	Ум. др. л.	Нав - вид. л.
Тираж екз.		Ціна договірна
Зак. №		

ХНАДУ, ГСП, Харків, вул. Ярослава Мудрого, 25

Підготовлено у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті